

สารบัญ

ส่วนที่ 1: ความสำคัญของปัญหาและระเบียบวิธีวิจัย

1. ความสำคัญของปัญหา.....	2
2. การศึกษาวิจัยเรื่องการออมในประเทศไทย.....	8
2.1 ระบบการออมและกลไกการออมของไทยในปัจจุบัน.....	8
2.1.1 ประเภทของการออม.....	10
2.1.2 การออมภาคบังคับในปัจจุบัน.....	12
2.1.3 แนวคิดในการจัดตั้งกลไกการออมเพิ่มเติมสำหรับแรงงาน ในระบบและนอกระบบ.....	15
2.2 พฤติกรรมการออมในประเทศไทย.....	22
2.2.1 พฤติกรรมการออมในระดับมหภาค.....	22
2.2.2 พฤติกรรมการออมในระดับจุลภาค.....	23
3. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	31
4. ขอบเขตการวิจัย.....	31
5. วิธีการศึกษาและแหล่งข้อมูล.....	31
5.1 การวิเคราะห์ฐานข้อมูล SES.....	31
5.2 การสำรวจภาคสนาม.....	32
5.3 การระดมความคิดเห็นเพื่อรับฟังข้อเสนอแนะและแลกเปลี่ยน ประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ.....	35

ส่วนที่ 2: ผลการศึกษา

6. วงจรชีวิตและการวางแผนสำหรับอนาคตของผู้มีงานทำ.....	37
6.1 ลักษณะวงจรชีวิต รายได้และรายจ่ายของคนไทยในช่วงอายุต่างๆ.....	37
6.2 การวางแผนในการดำเนินชีวิตและการเงินในภาพรวม.....	43
6.3 ความกังวลใจต่อการดำเนินชีวิตยามชราภาพ.....	50

7. ศักยภาพในการออม.....	55
7.1 การวิเคราะห์ศักยภาพการออมของผู้มีงานทำด้วยข้อมูลรายงาน การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน.....	55
7.1.1 ลักษณะอายุและความสามารถในการออม.....	55
7.1.2 ลักษณะอาชีพและความสามารถในการออม.....	58
7.1.3 ลักษณะพื้นที่การทำงานและความสามารถในการออม.....	60
7.1.4 ลักษณะสถานภาพการทำงานและความสามารถในการออม.....	60
7.2 การวิเคราะห์การประเมินตนเองในการออมของผู้มีงานทำด้วยข้อมูล การสำรวจภาคสนาม.....	66
7.2.1 การประเมินตนเองในการออมของกลุ่มตัวอย่าง.....	66
7.2.2 ความสัมพันธ์ของความสามารถในการออมกับตัวแปรต่างๆ.....	68
7.2.3 ความสัมพันธ์ของเงินออมกับตัวแปรต่างๆ.....	73
7.2.4 สาเหตุของการออมไม่ได้.....	78
7.2.5 ปัญหาทางการเงินในครัวเรือน.....	82
7.2.6 การกู้ยืมเงิน.....	84
7.3 การเพิ่มขึ้นของรายได้กับการเพิ่มขึ้นของการออม.....	88
7.3.1 การเพิ่มขึ้นของรายได้กับการเพิ่มขึ้นของการออม ของกลุ่มตัวอย่าง.....	88
7.3.2 การเพิ่มขึ้นของการออมรายกลุ่มรายได้.....	90
7.4 รายจ่ายทางการบริโภคของครัวเรือนไทยกับการออม.....	95
8. รูปแบบการออม.....	98
8.1 การวิเคราะห์โครงสร้างการสะสมสินทรัพย์ของครัวเรือนไทยด้วยข้อมูล รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน.....	98
8.2 การวิเคราะห์รูปแบบการออมที่ได้รับความนิยมจากผู้มีงานทำ ด้วยการสำรวจภาคสนาม.....	104
8.2.1 รูปแบบการออมในภาพรวม.....	104
8.2.2 รูปแบบการออมจำแนกรายกลุ่มอายุ.....	106
8.2.3 รูปแบบการออมจำแนกรายกลุ่มรายได้ในการ ประกอบอาชีพหลัก.....	108
8.2.4 รูปแบบการออมรายเขตที่อยู่อาศัย.....	110
8.2.5 รูปแบบการออมจำแนกรายระดับการศึกษา.....	112
8.3 การออมโดยการซื้อทองรูปพรรณ.....	114

9. วัตถุประสงค์ของการออม.....	116
9.1 วัตถุประสงค์ของการออมในภาพรวม.....	116
9.2 วัตถุประสงค์ของการออมในภาพรวมรายกลุ่มอายุ.....	118
9.3 วัตถุประสงค์ของการออมในภาพรวมรายกลุ่มอายุและแรงงาน.....	119
9.4 วัตถุประสงค์ของการออมรายกลุ่มรายได้.....	122
9.5 หลักเกณฑ์การเลือกรูปแบบการออม.....	130
10. รสนิยมและความรู้เกี่ยวกับการออม.....	133
10.1 รสนิยมในการออม.....	133
10.2 ความรู้เกี่ยวกับการออม.....	136
11.2.1 ความรู้เกี่ยวกับการออมในภาพรวม.....	136
11.2.2 ความรู้เกี่ยวกับการออมจำแนกตามรายได้และอายุ.....	138
11. การออมเพื่อการชราภาพ.....	143
11.1 ความกังวลต่อการดำรงชีวิตยามชราภาพกับการออม.....	143
11.2 ระดับรายได้ที่ผู้มีงานทำการชราภาพ.....	145
11.3 รูปแบบการออมเพื่อการชราภาพ.....	149
11.3.1 การออมภาคสมัครใจ.....	149
11.3.2 การออมภาคบังคับ.....	149
12. แนวทางการส่งเสริมการออม.....	154
12.1 ภาพรวมของผลการศึกษา.....	154
12.2 แนวทางการส่งเสริมการออม.....	155

ภาคผนวก

1.ภาคผนวก ก รายละเอียดโครงสร้างของการจัดประเภทอาชีพ ตามมาตรฐานสากล.....	163
2.ภาคผนวก ข แบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีงานทำที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป.....	187
3.ภาคผนวก ค ลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง.....	204
4.ภาคผนวก ง โครงสร้างรายได้ของผู้มีงานทำ.....	225
5.ภาคผนวก จ พฤติกรรมการกู้ยืม.....	236
6.ภาคผนวก ฉ รูปแบบการออมเฉพาะวัตถุประสงค์.....	244
7.ภาคผนวก ช การทำงานเสริม.....	251

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1-1 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทย.....	4
2-1 การออมสุทธิในประเทศ.....	8
2-2 แสดงการกระจายของครัวเรือนตามลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคม (SE-class) SES2543.....	24
6-1 ลักษณะรายได้และค่าใช้จ่ายในการบริโภคของผู้มีงานทำ จำแนกตามกลุ่มอายุ.....	39
6-2 ลักษณะรายได้และการออมของผู้มีงานทำจำแนกตามกลุ่มอายุ จากการสำรวจภาคสนาม ในปี พ.ศ.2550.....	41
6-3 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามลักษณะ การวางแผนในการดำเนินชีวิตและการเงิน.....	44
6-4 ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนในการดำเนินชีวิตกับการวางแผน ทางการเงิน.....	44
6-5 ความสัมพันธ์ระหว่างการวางแผนในการดำเนินชีวิต กับตัวแปรต่าง ๆ.....	47
6-6 ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการวางแผนชีวิตล่วงหน้า กับตัวแปรต่าง ๆ.....	49
6-7 การกระจายความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความกังวลใจในยามชราภาพ.....	51
6-8 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความกังวลใจในยามชราภาพ.....	52
6-9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความกังวลใจในยามชราภาพ กับตัวแปรต่าง ๆ.....	53
6-10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความกังวลใจในยามชราภาพ กับการวางแผนการดำเนินชีวิต.....	54
7-1 รายได้ของผู้มีงานทำจำแนกตามอาชีพและพื้นที่ประกอบอาชีพ.....	59
7-2 ศักยภาพการออมของผู้มีงานทำจำแนกตามสถานภาพการทำงาน และพื้นที่การทำงาน.....	63

7-3 ลักษณะตามอายุ อาชีพ และ พื้นที่ – สถานภาพการทำงาน ที่มีศักยภาพการออมต่ำและสูง.....	65
7-4 การกระจายความถี่และร้อยละ ค่าเฉลี่ย ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการเก็บออม.....	67
7-5 ความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินตนเองในการออมกับตัวแปรต่างๆ.....	70
7-6 เงินออมเฉลี่ยต่อเดือนและร้อยละของเงินออมต่อรายได้ของผู้มีเงินออม จำแนกตามตัวแปรต่างๆ.....	75
7-7 ร้อยละของการประเมินตนเองในการออมจำแนกตามตัวแปรต่างๆ.....	79
7-8 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกเหตุผลการไม่ออม.....	81
7-9 การกระจายความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามภาระหนี้สิน.....	82
7-10 ความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาทางการเงินกับตัวแปรต่างๆ.....	83
7-11 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนก ตามการกู้ยืมเงิน.....	84
7-12 การกระจายความถี่และร้อยละ ของการกู้ยืมเงินจำแนกตาม การประเมินตนเองในการออม.....	84
7-13 ความสัมพันธ์ระหว่างการกู้ยืมเงินกับตัวแปรต่างๆ.....	86
7-14 การกระจายความถี่และร้อยละ ค่าเฉลี่ย ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามลักษณะการเก็บออม.....	89
7-15 ความสัมพันธ์ระหว่างการออมเงินในกรณีที่มีรายได้เพิ่มขึ้น กับตัวแปรต่างๆ.....	92
8-1 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวัตถุประสงค์ ของการออม.....	105
8-2 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม รูปแบบการออม.....	106
8-3 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่ามีรูปแบบการออมแบบต่างๆ จำแนกตามช่วงอายุ.....	107
8-4 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่ามีรูปแบบการออมแบบต่างๆ จำแนกตามช่วงรายได้ต่อเดือนในการประกอบอาชีพหลัก.....	109
8-5 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่ามีรูปแบบการออมแบบต่างๆ จำแนกตามเขตที่อยู่อาศัย.....	111
8-6 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่ามีรูปแบบการออมแบบต่างๆ จำแนกตามระดับการศึกษา.....	113

8-7 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวัตถุประสงค์ ของการออมและรูปแบบการออม.....	114
8-8 ร้อยละของช่วงอายุและรายได้ จำแนกตามรูปแบบการออม โดยการซื้อทองรูปพรรณ.....	115
9-1 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามวัตถุประสงค์ ของการออมและรูปแบบการออม.....	117
9-2 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามอายุ.....	119
9-3 ร้อยละของแรงงานในระบบที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามอายุ.....	120
9-4 ร้อยละของแรงงานนอกระบบที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามอายุ.....	121
9-5 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อวัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามช่วงรายได้ในการประกอบอาชีพหลัก.....	124
9-6 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 20-29 ปี ที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อ วัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามช่วงรายได้ในการประกอบอาชีพหลัก.....	125
9-7 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 30-39 ปี ที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อ วัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามช่วงรายได้ในการประกอบอาชีพหลัก.....	126
9-8 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 40-49 ปี ที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อ วัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามช่วงรายได้ในการประกอบอาชีพหลัก.....	127
9-9 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 50-59 ปี ที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อ วัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามช่วงรายได้ในการประกอบอาชีพหลัก.....	128
9-10 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างในช่วงอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่ตอบว่าเก็บออมไว้เพื่อ วัตถุประสงค์ต่างๆ จำแนกตามช่วงรายได้ในการประกอบอาชีพหลัก.....	129
9-11 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม หลักเกณฑ์สำคัญในการเลือกรูปแบบการออม.....	130
9-12 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกรูปแบบการออมตาม หลักเกณฑ์ต่างๆ จำแนกตามช่วงอายุ.....	131
9-13 ร้อยละของกลุ่มตัวอย่างที่เลือกรูปแบบการออมตามหลักเกณฑ์ ต่างๆจำแนกตามช่วงรายได้ต่อเดือนในการประกอบอาชีพหลัก.....	132

10-1 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใช้บริการธนาคาร	134
10-2 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามการใช้บริการธนาคาร.....	135
10-3 การกระจายความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม วัตถุประสงค์ของการออมและรูปแบบการออม.....	135
10-4 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความรู้เกี่ยวกับการออม.....	137
10-5 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ความรู้เกี่ยวกับการออม.....	138
10-6 ร้อยละของอายุจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการออมและการกู้ยืม.....	140
10-7 ร้อยละของอายุจำแนกตามความรู้เกี่ยวกับการออมและการกู้ยืม.....	140
10-8 ร้อยละของรายได้ในการประกอบอาชีพหลักจำแนกตามความรู้ เกี่ยวกับการออมและการกู้ยืม.....	141
10-9 ร้อยละของรายได้ในการประกอบอาชีพหลักจำแนกตามความรู้ เกี่ยวกับการออมและการกู้ยืม.....	141
10-10 ร้อยละของรายได้ในการประกอบอาชีพหลักจำแนกตามความรู้ เกี่ยวกับการออมและการกู้ยืม.....	142
11-1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินตนเองในการออม กับตัวแปรต่างๆ.....	144
11-2 การกระจายความถี่และร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามรายได้ ที่ต้องการยามชราภาพ.....	146
11-3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประเมินตนเองในการออม กับตัวแปรต่างๆ.....	146
11-4 ร้อยละของความต้องการรายได้ในยามชราภาพเทียบกับรายได้ ในการประกอบอาชีพหลักจำแนกตามตัวแปรต่างๆ.....	147
11-5 การกระจายความถี่และร้อยละ ของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตาม ภาระในการออม	149
11-6 ประเภทของการออมเพื่อการชราภาพจำแนกตามประเภทแรงงาน.....	150
11-7 รูปแบบการออมตามที่ตั้งครัวเรือน กลุ่มอายุ และชั้นรายได้.....	151
12-1 ภาพรวมของแนวทางการส่งเสริมการออม.....	159

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1-1: โครงสร้างประชากรประเทศไทยจำแนกตามอายุ.....	2
1-2: จำนวนและโครงสร้างอายุของผู้มีงานทำ.....	5
1-3: โครงสร้างอายุของแรงงานนอกระบบรายภูมิภาค.....	6
1-4: จำนวนแรงงานนอกระบบรายอาชีพ.....	7
2-1: สัดส่วนการออมสุทธิต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ปี 2536-2548.....	9
2-2: สัดส่วนการออมต่อ GDP จำแนกตามหน่วยเศรษฐกิจ ตั้งแต่ปี 1993-2005.....	10
2-3: โครงสร้างการออม.....	12
2-4: ระบบการออมของไทย จำแนกตามสภาพแรงงานในระบบ และนอกระบบการจ้างงาน (Formal and informal sector).....	13
2-5: Cohort Consumption.....	26
2-6: Cohort Consumption.....	27
2-7: การออมของครัวเรือนตามฐานะจน-รวย.....	28
2-8: การออมจำแนกตามรายภาค.....	28
2-9: การออมตามอายุ.....	30
6-1: ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่าง รายได้ การบริโภค และการออม ตามแบบจำลองการบริโภคแบบวงจรชีวิต.....	38
6-2: ลักษณะรายได้และค่าใช้จ่ายในการบริโภคในช่วงชีวิต ของผู้มีงานทำ.....	38
6-3: ลักษณะรายได้ของผู้มีงานทำจำแนกตามกลุ่มอายุจากการสำรวจ ภาคสนาม ในปี พ.ศ.2550.....	42
7-1: ลักษณะวงจรชีวิตของผู้มีงานทำจำแนกตามพื้นที่การทำงาน และลักษณะเขตเมือง.....	57
7-2: ลักษณะวงจรชีวิตของผู้มีงานทำจำแนกตามเขตเมืองและ สถานภาพการทำงาน.....	61

7-3 โครงสร้างค่าใช้จ่ายในการบริโภคเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน	
พ.ศ. 2531 – 2549.....	96
8-1: ลักษณะการสะสมสินทรัพย์ของครัวเรือนไทย	
พ.ศ. 2531 – 2547.....	99
8-2: ลักษณะการสะสมสินทรัพย์ของครัวเรือน พ.ศ. 2547	
จำแนกตามภูมิภาค.....	100
8-3: โครงสร้างการสะสมสินทรัพย์ตามประเภทครัวเรือน พ.ศ. 2547	
จำแนกตามภูมิภาค.....	102
8-4 โครงสร้างมูลค่าสินทรัพย์ของครัวเรือน พ.ศ. 2549 จำแนกตาม	
ภูมิภาคและลักษณะของครัวเรือน.....	103